

УДК 811.111'42

Бережна О. О.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЦІЛЕЙ. ПРИНЦИП КООПЕРАЦІЇ. МАКСИМИ ГРАЙСА

Важливим розділом науки, пов'язаним з міжкультурною комунікацією, лінгвістикою, теорією комунікації, психологією та рядом інших наук є лінгвістична прагматика. Термін «прагматика» був запропонований Чарлзом Вільямом Моррісом наприкінці 30-х років XX століття як назва одного з розділів семіотики – науки про знаки. Лінгвістична прагматика (лінгвопрагматика) – це дисципліна, яка вивчає здатність людини висловити за допомогою лінгвістичних та паралінгвістичних засобів (тембру мови, її гучності, наявності мелодійності та навіть особливостей вимови звуків) свої наміри та розуміти наміри співрозмовника (тобто, розуміти, навіщо та з якої причини співрозмовник озвучив те чи інше висловлювання), виходячи з контексту, в якому він озвучив своє висловлювання. Лінгвістична прагматика також вивчає способи, за допомогою яких людина досягає комунікативних цілей [1, с. 23].

Одним з головних об'єктів дослідження лінгвістичної прагматики є правила ведення бесіди/розмови, які підпорядковуються принципу кооперації, сформульованому Гербертом Полом Грайсом (Herbert Paul Grice). В процесі комунікації її учасники обмінюються репліками, або висловлюваннями. Ці висловлювання є не просто послідовністю окремих розрізнених фраз, а вони представляють собою ланцюжок більш-менш узгоджених дій. Саме це міркування привело П. Грайса до думки, що комунікація підпорядковується доволі суворим законам, що вона упорядкована відповідним чином. Говоріння є одним із видів цілеспрямованої та раціональної поведінки. І саме в тому, як протікає комунікація, як дотримуються чи не дотримуються її принципи, і виявляються ключі до інтерпретування смислів висловлювань, особливо неявних, не виражених буквально. П. Грайс сформулював принцип кооперації наступним чином: «Робіть свій внесок у розмову таким, який потрібен в той момент, коли відбувається розмова, і з тією метою, або напрямом обміну репліками (тобто діалогу) до якого ви залучені» [2, с. 16]. Цей принцип упорядковує спілкування, від усіх комунікантів, якщо для них метою спілкування є максимально ефективна передача інформації, очікується дотримання цього принципу. Принцип кооперації допускає, що учасники комунікації знають про інтереси один одного і думають, що їхні інтереси збігаються.

Дотримання принципу кооперації пов'язане із дотриманням чотирьох постулатів комунікації, також запроваджених Грайсом, або максим Грайса, сформульованих у вигляді правил: 1) максима кількості (твоє висловлювання має містити не менше інформації, ніж потрібно (для виконання поточних цілей діалогу); твоє висловлювання не повинно містити більше інформації, ніж потрібно); 2) максима якості (не кажіть того, що вважаєте хибним; не кажіть того, для чого у вас немає достатніх підстав); 3) максима релевантності (не відхиляйтесь від теми); 4) максима ясності (уникайте незрозумілих виразів; уникайте неоднозначності; будьте лаконічні/уникайте непотрібного багатослів'я; будьте організовані [1, с. 108; 2, с. 45].

Максими Грайса діють у всіх галузях людської комунікації, і не лише вербальної. Люди навчаються цим максимам ще в дитинстві і в принципі зберігають їх в продовж життя. Принцип кооперації П. Грайс розуміє як свого роду квазі-договір, аналогічний не лише нормам вербальної, але й нормам невербальної поведінки. Цих максим можна дотримуватися, вони можуть порушуватися, але в цьому випадку це може призвести до різноманітних наслідків. Наприклад, недотримання максими ясності може свідчити про те, що той, хто говорить, навмисне намагається ввести слухача в оману. Або, наприклад недотримання принципів ввічливості призводить

до порушення максими якості та кількості. Усі художні тропи побудовані на явному (підкресленому) порушенні максим Грайса. Так, іронія – це очевидне порушення максими якості. Наприклад, фразу: «Ти такий розумний!» – часто говорять людині, яку зовсім не вважають розумною, і більш того, не хочуть щоб слухачі сприйняли це висловлювання у його прямому значенні. Важливо пам'ятати, що у стандартній ситуації співрозмовники виходять з установки, що максим Грайса дотримано, при чому усіма учасниками комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сусов І. П. Лінгвістична прагматика [Текст] / І. П. Сусов. – Вінниця : Нова книга. – 2009. – 272 с.
2. Grice H. P. Logic and conversation [Text] / H. P. Grice // Syntax and Semantics / ed. by P. Cole and J. L. Morgan. – N. Y. : Academic Press, 1975. – P. 41–58.